

Fylkesmannen i Troms og Finnmark

*Romssa ja Finnmarkku fylkkamánni
Tromssan ja Finmarkun maaherra*

Fylkesmannen i Nordland

*Nordlánda fylkkamáanne
Nordlaanten fylhkeálma*

Arktisk landbruk

Sluttrapport fra bruken av midler til utvikling av arktisk
landbruk 2012-2014

Tromsø og Bodø

August 2019

Rapporten er skrevet av Marianne Vileid Uleberg og Toril Austvik

Forsidefoto: Marianne Vileid Uleberg

Innhold

Sammendrag	3
1. Innledning.....	4
Bakgrunn	4
Satsingsområder.....	4
Stort engasjement og mange søknader	5
2. Stor aktivitet for utvikling av det arktiske landbruket.....	7
Basisproduksjon - styrke produksjoner typisk for det arktiske landbruket	7
Forskning, utvikling og kompetanse.....	14
Felles merkevare for mat fra det arktiske landbruket	19
3. Veien videre.....	21

Sammendrag

De tre fylkesmennene i Nord-Norge mottok i 2012 tilsagn på til sammen 9 millioner kroner fordelt på tre år fra Landbruks- og matdepartementet, til satsing på utvikling av det arktiske landbruket.

Formålet med midlene var å bidra til utvikling og økt utnyttning av arktisk kvalitet som konkurransefortrinn for landbruket i nordområdene. Sametinget har i tillegg bidratt til satsingen med 2 millioner kroner og Nordland fylkeskommune med 1,54 millioner kroner.

Nordnorsk landbruksråd (NNLR) har siden det ble opprettet, arbeidet for at man skal bruke betegnelsen *arktisk landbruk* om det nordnorske landbruket. Hensikten med dette har vært å synliggjøre det særegne ved landbruk på yttergrensa mot nord og å kunne markedsføre næringens unike kvaliteter og løfte næringens verdi i samfunnet. Utviklingsprogram for det arktiske landbruket *Mye lys og lite varme* utarbeidet av NNLR, har ligget til grunn for bruken av midlene.

Det var stor interesse for å søke på midlene og det kom inn til sammen 62 søknader på de to søknadsomgangene. Av disse ble det gitt tilskudd til 24 prosjekter innenfor de tre satsingsområdene merkevare og marked; basisproduksjon; FoU og kompetanse. Det er gjennomført prosjekter til en total kostnad på 24 millioner kroner der de arktiske midlene utgjorde 11 millioner kroner.

Arktisk landbruk har festet seg som et begrep for det nordnorske landbruket. Satsingen fra 2012-2014 har gitt kunnskap om en rekke områder som sammen har bidratt til å styrke og løfte det arktiske landbruket. Den har også bidratt til å gi innhold til og skape oppmerksomhet om begrepet. Videre satsing bygger på det som er gjort og skal løfte de aktiviteter, produksjoner og arenaer som er bærebjelkene i det arktiske landbruket.

1. Innledning

Bakgrunn

Den nordnorske bonden produserer mat i midnattssol og mørketid. Dette nordnorske klima sammen med topografien og geologien bidrar til å gi råvarene fra det nordnorske landbruket karakter og særpreg. Det gir kvalitetsfortrinn med mulighet for ekstra verdiskaping under begrepet «arktisk landbruk».

De tre fylkesmennene i Nord-Norge mottok i 2012 tilsagn på til sammen 9 millioner kroner fordelt på tre år fra Landbruks- og matdepartementet, til satsing på utvikling av det arktiske landbruket. Formålet med midlene var å bidra til utvikling og økt utnyttning av arktisk kvalitet som konkurransefortrinn for landbruket i nordområdene.

Sametinget har i tillegg bidratt til satsingen med 2 millioner kroner og Nordland fylkeskommune med 1,54 millioner kroner. Totalt var det 12,54 millioner kroner til satsingen i perioden 2012-2014.

Midlene ble forvaltet av et styre bestående av representanter fra finansjørene, samt fra Bondelaget, Bonde- og småbrukarlaget og Norske reindriftssamers landsforbund.

Midlene ble utlyst i to runder – mars 2013 og februar 2014. Faktaark som ble laget til de to utlysningene finnes på nettsidene til Fylkesmannen i Nordland ([2013](#), [2014](#)).

Nordnorsk landbruksråd (NNLR) er en paraplyorganisasjon for landbruksorganisasjonene og samvirke i Nord-Norge. Rådet har til formål, gjennom koordinering og samarbeid mellom landbrukets organisasjoner i landsdelen, å fremme nordnorsk landbruk sine interesser og arbeide for ei positiv utvikling av landbruket i landsdelen.

NNLR har siden det ble opprettet, arbeidet for at man skal bruke betegnelsen *arktisk landbruk* om det nordnorske landbruket. Hensikten med dette har vært å synliggjøre det særegne ved landbruk på yttergrensa mot nord og å kunne markedsføre næringens unike kvaliteter og løfte næringens verdi i samfunnet.

I 2012 utarbeidet NNLR et utviklingsprogram for det arktiske landbruket kalt *Mykje lys og lite varme*. I programmet fremgår det tre hovedsatsingsområder merkevare og marked, basisproduksjon, FoU og kompetanse. Bruken av midler til utvikling av arktisk landbruk bygger på dette programmet og har brukt satsingsområdene som grunnlag ved fordeling av midlene.

Satsingsområder

Til første søknadsomgang ble satsingsområdene prioritert i følgende rekkefølge:

1. merkevare/marked, 2. basisproduksjon, 3. FoU og kompetanse. Ved andre søknadsomgang, var det ingen prioritering mellom satsingsområdene.

Ellers ble følgende kriterier lagt til grunn ved prioritering av søknader:

- Det ble bare gitt støtte til nordnorske prosjekter. Det vil si at alle prosjektene skulle ha en nordnorsk part og de skulle gjennomføres i Nord-Norge. Søknaden skulle være fra den nordnorske partneren i prosjektet.

- Fylkesovergripende ble prioritert framfor prosjekter som bare omhandlet ett fylke, hvis mål og innhold i prosjektene ellers var sammenlignbare. Overføringsverdi ble spesielt vurdert hvis prosjektet ikke omfattet hele Nord-Norge.
- Midlene skulle brukes til prosjektsatsinger, det vil si engangstiltak med begrenset varighet i tid.
- Midlene skulle så langt det var mulig, brukes strategisk, på den måten at de bidro til å løse ut andre ressurser og andre virkemidler.
- Forankring til landbruksnæringa og forankring til allerede igangsatte prosesser skulle synliggjøres i prosjektsøknaden.
- Prosjekter med målbare resultater i forhold til verdiskaping og næringsaktivitet ble prioritert.
- Prosjekter som bidro til å utvikle og utnytte markedspotensialet som ligger i arktisk landbruk ble prioritert.
- Prosjekter rettet mot utvikling av enkeltbedrifter ble henvist til Innovasjon Norge.

Stort engasjement og mange søknader

Det var stor interesse for å søke på midlene og det kom inn til sammen 62 søknader på de to søknadsomgangene. Av disse ble det gitt tilskudd til 24 prosjekter. Tabellen under gir en oversikt over prosjektene som fikk støtte. Der fremgår det også innvilget støttebeløp og budsjettert totalkostnad ved prosjektene. Flere prosjekter ble endret underveis i dialog med forvalter av midlene.

Tabell 1. Oversikt over de prosjekter som ble tildelt midler til utvikling av arktisk landbruk i 2013 og 2014, innvilget beløp og totalkostnad. Tall i kursiv viser utbetalt støttebeløp og endelig totalkostnad der dette avviker fra det som var innvilget og budsjettert.

Søker	Prosjekt	Støttebeløp (kr, innvilget/ utbetalt)	Totalkostnad (kr, budsjettert/ endelig)
Merkevare og marked			
Nordnorsk landbruksråd	Økt verdiskaping på mat fra arktisk landbruk	Trinn 1: 100 000	100 000 / 131 802
		Trinn 2: 3 369 600	4 850 000 / 4 093 117
		Trinn 3: 300 000	430 000
Art Nor AS	Forstudie Arktisk mat	303 562	404 750
Nortura SA	Arktisk mat fra Nortura	500 000	1 300 000 1 467 949
Basisproduksjon			
Norsk landbruksråd Helgeland	Arktisk bærproduksjon	142 000	652 000 859 303
Landbrukstjenesten Midtre-Hålogaland	Hagebær i arktis	540 000 129 000	1 955 000 460 324
Bioforsk Nord Tjøtta	Økt produksjon av storfekjøtt i Nord-Norge	600 000	800 000

Søker	Prosjekt	Støttebeløp (kr, innvilget/ utbetalt)	Totalkostnad (kr, budsjettert/ endelig)
Landbruketjenesten Midtre-Hålogaland	Utprøving av jordbærsorter	200 000 135 000	1 117 400 549 500
Produsentorganisasjonen Ottar	Forbedret settepotetkvalitet	60 000	132 600
Produsentorganisasjonen Ottar	Nye veier for arktisk grønnsaksproduksjon	700 000	4 140 000 2 268 126
Bioforsk Nord Holt	Agronomi i arktisk landbruk	540 000	2 800 000 1 283 528
Norsk landbruksrådgiving Salten	Utarbeide beslutningsverktøy for riktig gjødsling i potet	40 000	140 395
Senja videregående skole	Arktisk kje kjøtt	600 000 540 000	1 086 000 1 003 145
Norske Reindriftssamers Landsforbund	Kalkyleskjæring av reinslakt. <i>Ferdigstilles mars 2020.</i>	1 480 000	1 720 000
Nordland Birøkerlag	Kompetanse og utvikling av birøkt i Nord-Norge. <i>Ikke gjennomført.</i>	250 000 0	1 127 000 0
Olav Grundnes	Nye potetsorter for arktisk potetproduksjon	500 000	3 865 500 4 220 185
Bioforsk Nord Tjøtta	Stress og velferd hos reinsdyr under handtering. <i>Rapport ferdigstilles oktober 2019. Legges ut på NIBIO sine sider.</i>	700 000	1 460 000 1 083 600
FoU og kompetanse			
Nordnorsk landbruksråd	Arktisk kompetanselandbruk	200 000 180 000	2 850 000 239 395
Landbruketjenesten Midtre-Hålogaland	Arktisk lammekongress 2014	140 000 140 000	629 000 603 434
Bioforsk Nord Holt	Nettverksbygging innen landbruksforskning i Barents	100 000 53 000	500 000 175 425
Nordnorsk landbruksråd	Et felles løft i arktisk landbruk	430 000 424 660	954 450 979 549

Søker	Prosjekt	Støttebeløp (kr, innvilget/ utbetalt)	Totalkostnad (kr, budsjettert/ endelig)
Troms landbruksfaglige senter	Arktisk fagskole	300 000 48 000	2 885 000 63 386
Spindelfisk	Økt bruk av arktiske grønnsaker på sjømatrestauranter	40 000 35 645	80 000 53 201
Nordland Bonde- og Småbrukarlag	Arktisk lokalmat i et globalt perspektiv	240 000 205 200	1 100 000 718 993
Årran	Samiid biebmua Samisk matutvikling i Sapmi	300 000 138 000	984 000 183 518
Sum		12 675 162 11 363 667	38 063 095 24 065 225

Sluttrapport for alle prosjektene finnes på nettsidene til Fylkesmannen i Nordland (<http://www.fylkesmannen.no/Nordland/Landbruk-og-mat/Naringsutvikling/Rapporter-fra-prosjekter-pa-Arktisk-landbruk/>).

2. Stor aktivitet for utvikling av det arktiske landbruket

Det har i perioden vært jobbet med prosjekter innenfor alle de tre satsingsområdene merkevare og marked; basisproduksjon; FoU og kompetanse.

Når det gjelder basisproduksjon, ble det fokusert på å støtte prosjekter som kunne bidra til å styrke produksjoner som kan sies å være typisk for det arktiske landbruket og som kan være bærebjelkene i en felles arktisk merkevare slik som grovfôrbasert husdyrproduksjon, grønnsaker og bær. For å få til ei satsing med tyngde, ble det sett på som svært viktig at man er enige om veien og at alle involverte trekker i samme retning. Det ble derfor lagt vekt på å jobbe frem og støtte opp om arenaer for samhandling om satsing på det arktiske landbruket. Det er videre viktig for satsinga at den bygger på kunnskap og kompetanse i alle ledd (FoU og kompetanse) og de aller fleste prosjektene kan sies å ha bidratt til det. Den store utfordringa har vært å få satsinga inn under ei felles satsing/felles merkevare (merkevare/marked). Arbeidet med dette krever tid, vilje og innsats og er påbegynt gjennom prosjekter i denne satsingen.

Vi vil i dette kapitlet gi en nærmere beskrivelse av noen av prosjektene innenfor hvert av satsingsområdene.

Basisproduksjon - styrke produksjoner typisk for det arktiske landbruket

Viktige prosjekter innenfor satsingsområde basisproduksjon har blant annet vært *Arktisk kjejkjøtt*, *Nye veier for arktisk grønnsaksproduksjon*, *Arktisk bærproduksjon*, *Nye sorter for arktisk potetproduksjon* og *Arktisk agronomi*. Det ble ikke minst lagt vekt på å få innarbeidet reindrifta/reinkjøtt med som en del av den arktiske landbrukssatsinga – dette ser vi i prosjekter som *Stress og velferd hos reinsdyr under håndtering* og *Kalkyleskjæring av reinslakt*.

Prosjekt: Arktisk kjekjøtt

Geit og kje har en sentral plass i det nordnorske landbruket. Senja videregående skole ved Troms landbruksfaglige senter har gjennom prosjekt *Arktisk kjekjøtt* sett på mulighetene for å utnytte kje som en ressurs i det arktiske landbruket.

Målet for prosjektet var å få til en kvalitetsproduksjon av større kje fra beite i det arktiske landskapet, og utvikle et verdikjedekonsept for gourmetkje fra primærprodusent til marked.

Gjennom prosjektperioden utviklet kjekjøtt seg til å bli et spennende produkt for salg som en arktisk merkevare. Det ble gjort konkrete tiltak for kvalitetsproduksjon av store kje. Ulike foredlingsbedrifter viste interesse for kjekjøtt som råvare, men det var problemer med å få til gode avtaler som sikrer økonomien for alle parter.

Som en viktig del av prosjektet ble produsentnettverket Arktisk kje SA etablert. Dette er kanskje det viktigste resultatet av prosjektet da det betyr at prosjektets arbeid videreføres aktivt av produsentene selv.

Prosjektet har deltatt på en rekke salgs- og markedsføringsaktiviteter både i Nord-Norge, Sør-Norge og utenlands. Her kan nevnes Matfestivalen SMAK i Tromsø, Bertnesdagene i Bodø, Matstreif i Oslo og Grüne Woche i Berlin.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 1 003 145 kr

Arktiske midler: 540 000 kr

Prosjekteier: Senja videregående skole ved Troms landbruksfaglige senter

Varighet: 2013-2016

Bilde 1. Kje på beite hos Jacobsen på Berg i Tromsø. Foto: Marianne Vileid Uleberg

Prosjekt: Nye veier for arktisk grønnsaksproduksjon

Kålrot og gulrot dyrket i kjølig klima under midnattssol inneholder færre bitterstoffer og er søtere i smaken (Arktisk kvalitet, rapport NIBIO, 2019). Dette er unike, arktiske kvalitetsegenskaper som gir forbrukerne bedre grønnsaker og bidrar til at man kan redusere sukermengden når grønnsakene brukes som råvarer i ferdigretter. Dette er gode grunner for at grønnsaksproduksjon bør være en viktig del av ei arktisk landbruksatsing.

Grønnsaksproduksjonen i Nord-Norge har vært svært lav i den senere tid og så liten at også kompetansen om produksjonen/produksjonsformen har blitt mangelfull. Dette tok produsentorganisasjonen Ottar tak i med sitt prosjekt *Nye veier for arktisk grønnsaksproduksjon*. Prosjektet har vært en viktig del av ei storstilt satsing på arktiske grønnsaker de senere årene. Prosjektet førte til etablering av et miljø på ca 15 grønnsaksprodusenter og at mengden med lokalt/regionalt produserte grønnsaker ble mangedoblet. Prosjektet bidro også til kompetanseheving innen dyrkingsteknikk på grønnsaker noe som er svært viktig i denne næringa som er i så rask utvikling.

Hovedmålsettingen med prosjektet var å utvikle og etablere en stabil og lagringsdyktig basisproduksjon av grønnsaker i arktiske områder til konsum- og industrimarkedet. Gulrot, kålrot, Måselvnepe og hodekål var med i satsingen.

Aktiviteten i prosjektet foregikk i stor grad i Midt-Troms rundt pakkeriet til bedriften Tromspotet AS. I det området er det nå blitt et godt miljø med mye kompetanse og flere produsenter som vil kunne bidra til å løfte grøntproduksjonen i hele landsdelen.

I kjølvannet av prosjektet er det etablert flere prosjekter som til sammen har gitt en helhetlig satsing på arktiske grønnsaker med rekruttering, nettverksbygging, mekanisering, merkevarebygging og utredning av håndteringslinje for Måselvnepe og gulrot.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 2 268 126 kr

Arktiske midler: 700 000 kr

Prosjekteier: Produsentorganisasjonen Ottar

Varighet: 2014-2017

Samarbeidspartnere: Tromspotet AS, Art Nor AS, kommuner i Midt-Troms, NIBIO

Bilde 2. Arktiske grønnsaker. Foto: Toril Austvik.

Prosjekt: Arktisk bærproduksjon

Nordnorske bær har rykte på seg for å være ekstra søte og arktisk bærproduksjon er en naturlig del av en arktisk landbrukssatsing. Det ble derfor gitt støtte til flere prosjekter med mål om å øke bærproduksjonen i landsdelen.

Ett av disse prosjektene er *Arktisk bærproduksjon* eid av Norsk landbruksrådgiving Helgeland (nå NLR Nord-Norge). Gjennom prosjektet ble det jobbet med rekruttering og kompetanse for økt produksjon av hagebær i Nord-Norge.

Det ble lagt opp til betydelig aktivitet for å øke kompetansen om arktisk bær dyrking hos etablerte og potensielt nye produsenter. På en to-dagers studietur til Trøndelag juni 2014 fikk 12 deltakere fra Troms og Nordland sett nærmere på et vidt spenn med bedrifter med konvensjonell og økologisk bærproduksjon. Deltakerne fikk også innsikt i andre grøntproduksjoner samt innblikk i muligheter for videreforedling og omsetning av bærprodukter.

Arktisk bærkonferanse ble arrangert i samarbeid med Fylkesmannen i Nordland i Bodø januar 2014. Der deltok det 15 bær dyrkere fra Sør-Troms til Sør-Helgeland. I tillegg var det en rekke deltakere fra forskning, rådgiving og forvaltning. Arktisk bær dyrkerlag ble stiftet på konferansen og vil være en viktig aktør for videre utvikling av bærproduksjonen i landsdelen.

Det ble gjennom prosjektet også tilbudt intensivveiledning med en av landets beste rådgivere på bær og det ble arrangert gruppeveiledning og en rekke kurs og markdager.

God deltakelse på de ulike aktivitetene i prosjektet tyder på at det er interesse for bær dyrking i landsdelen og med det at potensialet for rekruttering og økt produksjon er tilstede.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 652 000 kr

Arktiske midler: 142 000 kr

Prosjekteier: Norsk landbruksrådgiving Helgeland (nå NLR Nord-Norge)

Varighet: 2013-2014

Bilde 3. Jordbær i og bringebær i tunell i Kvæfjord. Foto: Marianne Vileid Uleberg.

Andre bærprosjekter som fikk støtte:

[Utprøving av jordbærsorter](#)

[Hagebær i arktis](#)

Prosjekt: Nye sorter for arktisk potetproduksjon

Det arktiske klimaet gir gode muligheter for produksjon av potet i Nord-Norge. Lav temperatur og kort vekstsesong byr også på utfordringer og tilgang på sorter som er godt tilpasset de arktiske forholdene er viktig for å imøtekomme disse. Prosjekt *Nye sorter for arktisk potetproduksjon* hadde som formål å fremskaffe nye potetsorter som er tilpasset dyrkingsklima og behov i og for Nord-Norge.

Siden 2006 har Evy og Olav Grundnes i samarbeid med Graminor AS, Tromspotet AS, Produsentorganisasjonen OTTAR med flere, arbeidet for å få frem nye potetsorter som egner seg for dyrking under nordlige vekstbetingelser. En rekke finansører har støttet dette arbeidet. Arbeidet ble igangsatt med bakgrunn i at potetsorter som velges ut for kommersiell produksjon i Norge, gjøres utelukkende av potetmiljøet i Sør-Norge. Sorter valgt ut i sør egner seg ikke alltid like godt for dyrking i nord fordi 'sørlige sorter' krever lengre vekstsesong for å få god avling, modning og skallfasthet, enn det vi har i nord.

Evy og Olav Grundnes er prosjekteiere og har gjennomført prosjektet i nært samarbeid med Graminor AS og Tromspotet AS. Etter 12 års arbeid ble tre utvalgte sorter rensset hos NIBIO plantehelse på Ås og oppformert som miniknoller på Overhalla klonavlssenter i 2017. Planen er at de oppformerer ett år før det anlegges dyrkingstekniske felt av sortene i 2019-2021.

Grunnlaget som er gjort gjennom prosjekt *Nye sorter for arktisk potetproduksjon*, videreføres i 2018-2020 i prosjekt *Sortsutvikling i potet for Nord-Norge*. Det gode samarbeidet med Graminor fortsetter, og videreføringa støttes av GROFONDET, Fylkesmannen i Troms og Finnmark, NORGRO, Strand Unikorn og NIBIO Holt.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 4 220 185 kr

Arktiske midler: 500 000 kr

Prosjekteier: Evy og Olav Grundnes

Varighet: 2014-2017

Samarbeidspartnere: Produsentorganisasjonen Ottar, Graminor AS, Tromspotet AS

Bilde 4. Nyhøstet VanGogh og Troll i Målselv. Foto: Kristin Sørensen.

Andre potetprosjekter som fikk støtte:

[Utarbeide beslutningsverktøy for riktig gjødsling i potet](#)

[Forbedret settepotetkvalitet](#)

Prosjekt: Agronomi i arktisk landbruk

Grovfôrbasert husdyrproduksjon er bærebjelken i det nordnorske landbruket. Utmarksbeitene i Nord-Norge er svært gode og gir godt fôrgrunnlag i sommersesongen. Men, den arktiske vinteren er lang og det er viktig med god fôrproduksjon også på innmarka for å sikre nok mat til dyrene gjennom vinteren.

God jordkultur med kontroll på næringstilgang og vanninnhold er avgjørende for gode avlinger på innmarka. Bedre jord- og plantekultur er ei utfordring i det nordnorske landbruket. Den generelle trenden de siste årene har vært at avlingsnivået går ned i stedet for opp. Det er mange årsaker til dette deriblant at større og større driftsenheter medfører stadig lengre transporter og mindre optimal bruk av husdyrgjødsel. Større og tyngre maskiner utfordrer også jordas bæreevne og drenering er et forsømt område.

Med støtte fra midler til utvikling av arktisk landbruk gjennomførte NIBIO i samarbeid med Landbruk Nord, prosjekt *Agronomi i arktisk landbruk*. Målet for prosjektet var «god produktivitet og bærekraftig ressursbruk i det arktiske landbruket gjennom bedre jord- og plantekultur som gir gode og årssikre avlinger med rett kvalitet».

I samarbeid med flere enheter i Norsk landbruksrådgiving ble det gjennomført markdager og kurs, særlig om drenering, men også om andre agronomiske tema.

Gjennom prosjektet ble det også laget ni faktaark som samler opp ny og gammel kunnskap om drenering som er tilpasset landsdelen. Faktaarkene ble utarbeidet av Norsk landbruksrådgiving og er tilgjengelig på nettidene deres (<https://nordnorge.nlr.no/fagartikler/drenering-faktaark>).

Det var planlagt å etablere et studium om grovfôrproduksjon i prosjektet. Studiet ble imidlertid finansiert på annen måte og ble derfor tatt ut av prosjektet. Det ble utviklet og gjennomført i et samarbeid mellom Troms landbruksfaglige senter, Norsk landbruksrådgiving og Nord universitet. Kursopplegget er kalt Grovfôrskolen og ligger tilgjengelig på nettsidene til Norsk landbruksrådgiving (<https://nordnorge.nlr.no/publikasjoner/grovforskolen>).

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 1 283 528 kr

Arktiske midler: 540 000 kr

Prosjekteier: Bioforsk Nord Holt (nå NIBIO)

Samarbeidspartnere: Norsk landbruksrådgiving, Troms landbruksfaglige senter, Tine

Varighet: 2015-2018

Bilde 5. Rundballer og kvitkløver på eng i Målselv. Foto: Marianne Vileid Uleberg.

Prosjekt: Stress og velferd hos reinsdyr

Den samiske reindriftsnæringen utnytter arktiske naturressurser, hovedsakelig i de tre nordligste fylkene i Norge. Dyrene er generelt lite håndtert av mennesker og kan derfor oppleve samling, flytting, sortering og merking som svært stressende. Formålet med prosjektet var å undersøke:

1. hvordan en kan bruke avføringsprøver til å vurdere stress hos tamrein.
2. hvordan håndtering av rein i gjerdet kan endres slik at en reduserer atferdsmessig og fysiologisk stress hos tamreinen, samt tid brukt per dyr.
3. hvordan fysiske innretninger, driving, fiksering og sortering kan endres slik at en reduserer risiko for skader på dyret selv og reindriftsutøveren og dennes medhjelpere.

Resultatene viser at bruk av avføringsprøver for å vurdere fysiologisk stressbelastning hos tamrein er mulig. Metodikken er lovende og krever ingen inngripende behandling av dyret.

Avføringsprøvene viste at samling i gjerde, innfangning og håndtering gir forhøyede verdier av stresshormoner i dyret. Hvor vidt dette er for stor stresspåvirkning gir ikke disse undersøkelsene svar på. Flere studier bør gjennomføres slik at nivået av stresshormoner i avføring fra rein kan sammenlignes under ulike håndteringsmetoder.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 1 083 600 kr

Arktiske midler: 700 000 kr

Prosjekteier: Bioforsk Tjøtta (nå NIBIO)

Varighet: 2017-2018

Prosjektet inngikk som en del av INTERREG prosjektet Animal Sense

(<https://interreg.no/prosjektbank/animalsense/>).

Sluttrapporten blir publisert i NIBIO sin rapportserie etter oktober 2019.

Bilde 6. Rein i gjerde. Foto: Ellen Margrete Oskal.

Prosjekt: Kalkyleskjæring av reinslakt

For gris og storfe har klassifiseringssystemet EUROP lenge vært brukt for vurdering og klassifisering av kvaliteten på slakt. Samme system er nå innført for reinkjøtt. Innføring av et EUROP-systemet for reinslakt gir en mer objektiv vurdering av slaktekvaliteten enn det som tidligere har vært mulig.

Hovedmålet for prosjektet er å underbygge det nylig innførte klassifiseringssystemet og oppnå en mer transparent prisdannelse i hele verdikjeden for produksjon av reinkjøtt. Kalkyleskjæring gir direkte informasjon om utbytte ved nedskjæring av slakt.

Animalia er en bedrift som eies av bedrifter innen norsk kjøtt- og fjørfebransje. De arbeider til daglig med spørsmål knyttet til hele verdikjeden innen kjøtt- og eggproduksjon. Animalia har gjennom prosjektet gjort nedskjæring opp mot EUROP-klassene i 2017 og 2018. Resultatene så langt er lovende, men det skal i løpet av 2019 gjøres analyser av noen flere slakt for å få et bedre datagrunnlag å bygge videre på.

Resultatene fra prosjektet vil kunne bidra til større kunnskap og bevissthet om kvalitet og prising av reinkjøtt. Prosjektet er viktig for reindriften som leverandør av råvarer, fordi flere bedrifter får innsikt i et detaljert grunnlag for å vurdere kjøp av reinslakt uten å måtte gjøre nedskjæringsforsøk for å dokumentere lønnsomheten for innkjøpene i de ulike klassene. Det vil bli lik vurdering etter fastsatte kriterier over hele landet og skrottene vurderes ikke bare ut fra totalvekt. Dette har ikke vært mulig tidligere, fordi man ikke har hatt en helhetlig klassifisering på reinslakt i Norge.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 1 720 000 kr

Arktiske midler: 1 480 000 kr

Prosjekteier: Norske reindriftingsamers landsforbund

Samarbeidspartnere: Animalia

Varighet: Prosjektet startet opp i 2017 og skal ferdigstilles innen mars 2020.

Forskning, utvikling og kompetanse

Det er viktig å dra i samme retning - arenaer for samhandling

For å få til ei satsing, er det viktig at man er enige om veien og at alle involverte trekker i samme retning. Det ble derfor lagt vekt på å jobbe frem og støtte opp om arenaer for samhandling om satsing på det arktiske landbruket. Dette viser seg i prosjekter som *Et felles løft for arktisk landbruk*, *Arktisk lokalmat i et globalt perspektiv* og *Arktisk lammekongress*.

Prosjekt: Et felles løft i arktisk landbruk

Nordnorsk landbruksråd (NNLR) er en paraplyorganisasjon for landbruksorganisasjonene og samvirke i Nord-Norge. Rådet har siden det ble opprettet, arbeidet for at man skal bruke betegnelsen arktisk landbruk om det nordnorske landbruket.

Fra 2004 jobbet NNLR med et FoU program for Arktisk landbruk og Naturbruk. Gjennom programmet ble det skapt ny kunnskap gjennom ulike prosjekter som den nordnorske bonden har nytte av. NNLR fikk tilbakemeldinger om at kunnskapen var tungt tilgjengelig og dermed ble ideen om en kunnskapsportal fremmet.

Hovedaktiviteten til prosjekt *Et felles løft for arktisk landbruk* var å etablere nettsiden/kunnskapsportalen «stoltarktiskbonde» (www.arktisklandbruk.no). Nettsida har som mål å gi bevissthet og glød rundt det unike nordnorske og skape engasjement rund arktisk landbruk. På nettsida presenteres det nyheter som omhandler stort og smått knyttet til det arktiske landbruket.

Her kan alle som måtte ønske det bidra med innlegg og saker. Her presenteres nyhetsartikler, fagstoff, aktivitetsskalender og blogg for om og med det arktiske landbruket. Dette skal være en kanal for å spre kunnskap og informasjon om det arktiske landbruket. Det er også etablert ei facebook-side der mye av den samme informasjonen blir presentert.

Prosjektet har deltatt på ulike arenaer der det er informert om nettsida og satsing på det arktiske landbruket. I 2017 ble det arrangert Arktisk landbruksting i Bodø. Der var det rundt 100 deltakere fra landbruksnæringa, forvaltning, forskning og det politiske miljø. Det ble presentert en rekke prosjekter som jobber med utvikling av det arktiske landbruket og det var politisk diskusjon med flere sentrale tillitsvalgte og politikere deriblant daværende landbruks- og matminister Jon Georg Dale.

NNLR har lenge jobbet for å gi et løft for nordnorske problemstillinger innenfor landbruket og landbrukstilnnytt næringer. Prosjektet synliggjør dette arbeidet og bedrer samkjøringa av næringa i satsinga på det arktiske landbruket.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 979 549 kr

Arktiske midler: 424 660 kr

Prosjekteier: Nordnorsk Landbruksråd

Varighet: 2015-2017

www.arktisklandbruk.no

Bilde 7. Logoen til Nordnorsk landbruksråd og utklipp fra instagramkontoen.

Prosjekt: Arktisk lokalmat i et globalt perspektiv

Vi står foran store utfordringer når det gjelder nok og sunn mat til hele verdens befolkning. Vi vet at klimaendringene gjør det vanskeligere å dyrke mye av jorda. Derfor er det stadig viktigere at vi tar vare på den dyrkbare jorda vi har, og at vi bruker den på en bærekraftig måte. Den maten som produseres på enhver gård, også i kalde, lyse somre og mørke vintre, er en viktig brikke i det globale matpuslespillet.

Med dette som bakgrunn gjennomførte Bonde- og småbrukerlagene i Nordland, Troms og Finnmark prosjektet *Arktisk lokalmat i et globalt perspektiv*. Gjennom prosjektet skulle det arrangeres konferanser for bevisste produsenter, forbrukere og andre. Fokus for konferansene skulle være på

verdien av matproduksjon i nordområdene, sett i et globalt perspektiv. Det ble lagt opp til å arrangere tre konferanser i løpet av prosjektperioden – en i hvert fylke.

Den første konferansen ble holdt i Tromsø mars 2015. Det ble en stor suksess med 113 deltakere. I tillegg deltok 19 elever fra Breivika videregående skole i Tromsø. Elevene bidro med utstillinga *Hvor mye mat Trenger Tromsø?* som ble åpnet under konferansen.

I mars 2016 ble det holdt konferanse i Bodø. Vel 50 deltakere tok turen for å høre på interessante foredragsholdere og delta i debatten om «Aksjon ny Landbrukspolitikk». Den første innlederen på konferansen var Marielle de Roos som fortalte om hennes opplevelser som deltaker under WTO-forhandlingene i Kenya i 2015. Hun understreket viktigheten av matsuverenitet – alle lands plikt og rett til å produsere sin egen mat. På dag to ble det blant annet en god debatt om «Aksjon ny Landbrukspolitikk».

Det var planlagt å avslutte møteserien med å avholde en konferanse i Finnmark i 2017. Denne ble imidlertid avlyst på grunn av for få påmeldte.

Fakta om prosjektet:

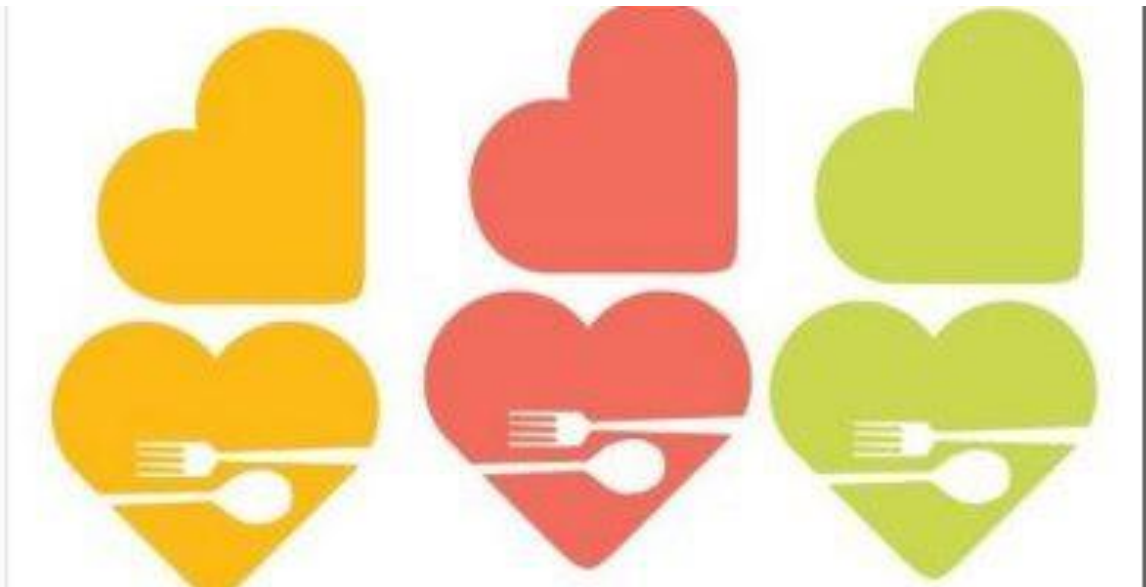
Totalkostnad: 718 993 kr

Arktiske midler: 205 200kr

Prosjekteier: Nordland Bonde- og Småbrukarlag

Samarbeidspartnere: Troms Bonde- og Småbrukarlag og Finnmark Bonde- og Småbrukarlag

Varighet: 2015-2017

Bilde 8: Logoen til lokalmatkonferansene.

Prosjekt: Arktisk lammekongress

Sauereproduksjon er av de største produksjonene i det arktiske landbruket. En kongress for og om denne næringa var derfor naturlig som en del av satsing på det arktiske landbruket.

Kongressen ble avholdt i Tromsø 21.-23. mars 2014. Det var 132 deltakere fra næringa, foredlingsbedrifter, forvaltning og forskning. Det ble fokusert på utvikling og utnytting av nordnorsk lam fra ulike innsfallsvinkler – kvalitet, videreforedling, merkevarebygging og muligheter innen ull.

Kongressen hadde følgende mål:

- 1) Samarbeid/samhandling mellom saueneæring, foredlingsaktører, forvaltning, forskningsmiljø.
- 2) Fokus på utvikling og utnytting av Nordnorsk lam.
- 3) Øke kunnskapen og lønnsomheten i næringen gjennom engasjerte og inspirerende innlegg.
- 4) Fokus på å øke produksjon og lønnsomhet, og tiltak som fjerner flaskehals.
- 5) På sikt øke rekruttering, øke verdiskapning, øke næringsaktivitet.
- 6) Nettverksbygging.

Fra evalueringa av kongressen ble det nevnt at arrangementet var ei vitamininnsprøyting for deltagerne. Det var en flott arena for faglig og sosial utfoldelse (nettverksbygging).

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 603 000 kr

Arktiske midler: 140 000 kr

Prosjekteier: Landbrukstjenesten Midtre-Hålogaland (nå NLR Nord-Norge)

Varighet: 2014

Bilde 9. Sau på beite. Foto: Fylkesmannen i Troms og Finnmark.

Kunnskap og kompetanse i alle ledd

Det har vært viktig for satsinga på det arktiske landbruket at den bygger på kunnskap og kompetanse i alle ledd. Dette viser seg i støtte til prosjekter som *Arktisk fagskole*, *FoU nett Barents* og *Et arktisk kompetanselandbruk*.

Prosjekt: Arktisk fagskole

Kompetanse er viktig for å kunne drive godt i landbruket og for å drive godt i Nord-Norge er det viktig med kunnskap om landbruksproduksjon under arktiske forhold. I dag er det ingen naturbruksutdanning i Nord-Norge utover videregående opplæring. Dette ønsket Troms landbruksfaglige senter å gjøre noe med. De etablerte prosjektet *Arktisk fagskole* der målet var å utvikle og innføre et fagskoletilbud innenfor arktisk landbruk.

Fagskole er en yrkesrettet høyere utdanning som bygger på videregående opplæring. Det kreves ikke generell studiekompetanse, men fagskolen bygger på relevant studieprogram i videregående skole eller realkompetansevurdering.

Prosjektet kom godt i gang, og det ble utviklet et studieopplegg i samarbeid med Fagskolen Innlandet som gir tilbud om landbruksstudie på Østlandet. Det ble lagt opp til et ett-årig studie som skulle gjennomføres som deltidsutdanning over to år og organiseres med samlinger, samt noe nettundervisning. Studiet er inndelt i fire moduler:

- Driftsledelse og økonomi
- Arktisk agronomi og planteproduksjon
- Arktisk bær- og grønnsakdyrking, potet
- Fordypningsarbeid/hovedprosjekt

Målgruppen for studiet skulle være blant annet agronomer, fagarbeidere og selvstendig næringsdrivende i landbruket. Endt utdanning skulle gi tittelen «agrotekniker i arktisk planteproduksjon og driftsledelse».

Utfordringer knyttet til økonomi satt en bremse for innføring av tilbudet. Det er imidlertid håp om at den nye finansieringsmodellen for fagskolene skal kunne gjøre det mulig å få innført studietilbudet.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 63 000 kr

Arktiske midler: 48 000 kr

Prosjekteier: Troms landbruksfaglige senter v/Senja videregående skole

Samarbeidspartnere: Fagskolen Innlandet

Varighet: 2014-2018

Prosjekt: Nettverksbygging innen landbruksforskning i Barents

Landbruket i Barentsregionen foregår under mye av de samme klimaforholdene uavhengig av landegrensene. Landene i regionen har mye å lære av hverandre om landbruk under arktiske klimaforhold. Forskere i Barentsregionen har samarbeidet i mange år. NIBIO fikk midler til utvikling av arktisk landbruk til å videreutvikle dette samarbeidet og jobbe med nettverksbygging for å legge til rette for mer samarbeid i framtida.

Hovedmålsetningen i prosjektet var å levere en (eller flere) felles FoU-søknader med institusjoner i Nord-Norge, Nord-Sverige, Nord-Finland og Nordvest-Russland og å styrke det eksisterende nettverket innen landbruksforskning i Barentsregionen.

Det ble i løpet av prosjektperioden arbeidet med å etablere arbeidsgrupper og å styrke nettverket i Barentsregionen inn mot tre faglige hovedtema med tanke på fremtidige FoU-søknader til Kolarctic:

1. Klimaendringer og kuldetilpasning/overvintring hos fôrvekster
2. Endrede klimagrenser for skadegjørere i nordlig potet/grønnsaksproduksjon
3. Nordlig/arktiske vekstforhold og matkvalitet

Kolarctic er et finansieringsprogram for å støtte samarbeid mellom Nordkalotten og Nordvest-Russland.

Prosjektet ble ikke gjennomført helt som planlagt. Det ble jobbet mye med nettverksbygging og kontakt som er en viktig del av arbeidet mot å etablere og gjennomføre felles prosjekter. Dette har gitt et godt grunnlag for å søke om felles FoU-prosjekter i framtida.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 175 425 kr

Arktiske midler: 53 000 kr

Prosjekteier: Bioforsk Nord Holt (nå NIBIO)

Varighet: 2015-2016

Prosjekt: Et arktisk kompetanselandbruk

Nord-Norge henger etter når det gjelder forskning på landbruk. Dette ville Nordnorsk landbruksråd gjøre noe med. Det ble innvilget midler til et forprosjekt for å forberede en mer målretta innsats om forskningsbehov for det nordnorske landbruket opp mot ulike finansieringskilder innen forskning og utvikling.

For å få innspill fra landbruksaktørene i landsdelen, ble det høsten 2015 arrangert et utviklingsverksted der ulike prosjektideer ble lansert og prioritert. I forbindelse med det årlige Hurtigruteseminalet arrangert av NIBIO, ble det gjennomført en workshop med samme formål.

Som en del av prosjektet ble det jobbet med informasjon til beslutningstakere om behovet for forskning på problemstillinger knyttet til det arktiske landbruket.

Det ble videre utarbeidet en prosjektbeskrivelse som grunnlag for å søke finansiering for et hovedprosjekt for helhetlig satsing på kompetanse i det arktiske landbruket. Til grunn for prosjektet er en strategi der både utdanning, FoU, rådgiving/kunnskapsspredning og internasjonalt arbeid inngår. Søknaden fikk finansiering fra fylkeskommunene i Nord-Norge og arbeidet kom i gang i 2017.

Fakta om prosjektet:

Totalkostnad: 239 395 kr

Arktiske midler: 180 000 kr

Prosjekteier: Nordnorsk landbruksråd

Samarbeidsparter: Bioforsk Nord Holt (nå NIBIO)

Varighet: 2014-2016

Felles merkevare for mat fra det arktiske landbruket

En viktig del av arbeidet med satsing på utvikling av arktisk landbruk, har vært å få mat fra arktisk landbruk samla under en felles merkevare. En betydelig andel av midlene ble brukt til et prosjekt som har tatt tak i dette – *Økt verdiskaping på mat fra Arktisk landbruk*. Det er også gitt midler til mindre merkevareprosjekter som *Arktisk mat fra Nortura Målselv* og forstudie *Arktisk mat, merkevare og marked* (Art Nor as).

Prosjekt: Økt verdiskaping på mat fra arktisk landbruk

Hovedmålet med prosjekt *Økt verdiskaping på mat fra arktisk landbruk* har vært å utvikle en merkeordning for nordnorske landbruksprodukter, som igjen skal føre til økt verdiskaping for bøndene i landsdelen.

Nordnorsk landbruksråd står bak ønsket om å etablere en nordnorsk opprinnelsesmerkeordning som skal gjøre det enklere å velge mat fra regionen. Merkeordningen skal være et opprinnelsesmerke for å garantere ovenfor kunden at produktet er laget i Nord-Norge, av produsenter i landsdelen. Kravet er at råstoffet må være fra Nordland, Troms eller Finnmark og foredlingen må også skje i landsdelen. Målet med ordningen er å bidra til økt synlighet for nordnorske matprodukter, som igjen skal bidra til økt verdiskaping for nordnorske produsenter.

Utvikling av merkeordningen handler om å dyrke den nordnorske egenarten slik at den blir synlig gjennom felles profil og økt synlighet på mat fra landsdelen. Målet er å øke denne synligheten overfor forbruker både på produkter (til dagligvare), på menyer og i utsalg for gaver/reiseminner. Prosjektet har involvert mange, både ved å jobbe på tvers av landbruk og reindrift, og i tillegg opp mot både utsalg og spisesteder innen reiseliv.

Dette er en helt ny type merkeordning i Norge som ingen andre landsdeler har, men flere ser interesse for. Det er heller ingen lignende regionale merkeordninger basert på opprinnelse ellers i Norden.

I prosjektet er det hentet inspirasjon fra lignende ordninger, samt kartlagt og diskutert med produsenter, foredlere og dagligvare i landsdelen og nasjonalt. Med mulighetsrommet mot reiseliv er det også invitert til næringsoverskridende samarbeid, samt et ønske om at nordnorsk sjømat også skal bli en del av ordningen på sikt.

Prosjektet avsluttes med at det er utviklet en opprinnelsesmerkeordning med en forretningsplan, stiftelsesdokumenter, utkast til finansieringsplan i samarbeid med et interimstyre. Med det ligger det til rette for etablering av en nordnorsk opprinnelsesmerkeordning. Andelseiere av Nordnorsk Matmerke SA skal være foredlingsbedrifter, produsenter, produsentorganisasjoner, kommuner og fylkeskommuner i landsdelen og andre virksomheter som fremmer nordnorsk mat.

Som en videreføring av arbeidet som er gjort, er det innvilget 300 000 kr til etablering av «Nordnorsk opprinnelsesmerking». Dette prosjektet har fått en tidsramme på gjennomføring innen november 2019. Det er tenkt at det skal gjennomføres et stiftelsesmøte for den nordnorske merkeordningen, og i tillegg arbeides fram en finansieringsordning slik at det blir aktuelt for produsenter i landsdelen å bli andelseiere i selskapet. Gjennom dette prosjektet er det produsert en rekrutteringsbrosjyre som kan sees på nett under [Nordnorsk Matmerke Dig.](#)

Det er i løpet av prosjektperioden etablert et stort prosjekt om mat og reiseliv i Nord-Norge i regi av Innovasjon Norge i samarbeid med en rekke aktører i landsdelen. Det har blitt jobbet med å koble disse prosjektene.

Fakta om prosjektet

Totalkostnad: 4 093 117 kr

Arktiske midler: 3 369 600 kr

Prosjekteier: Nordnorsk landbruksråd

Prosjektkoordinator: Anne Karine Statle, LofotenMat SA

Varighet: 2014-2018

<https://arktisklandbruk.no/nordnorsk-matmerke>

Bilde 10. Rekrutteringsbrosjyre til Nordnorsk matmerke.

Andre merkevareprosjekter som fikk støtte:

[Forstudie Arktisk mat](#)

[Arktisk mat fra Nortura](#)

3. Veien videre

Satsingen med midler til utvikling av arktisk landbruk har ført til økt samarbeid og samhandling - både mellom forvaltningsapparatet i de tre fylkene i landsdelen, mellom landbruk og reindrift og mellom forvaltning og næring i landsdelen.

Det er gjennomført prosjekter til en total kostnad på 24 millioner kroner der de arktiske midlene har utgjort 11 millioner kroner. Det viser at midlene som ble innvilget utløste betydelig merverdi utover det som ble innvilget i støtte.

Satsingen har gitt kunnskap om en rekke områder som sammen bidrar til å styrke og løfte det arktiske landbruket. Det har blitt arrangert møteplasser og det er etablert ei nettside for samhandling og synliggjøring av det arktiske landbruket.

En mulighet til å styrke kompetansen i det arktiske landbruket gjennom å få på plassen et fagskoletilbud for arktisk landbruk kom ikke helt i mål, men grunnarbeidet er gjort og gjør det lettere å ta tak i dersom nye finansieringsmåter skulle komme på plass.

Ikke minst har prosjekt *Økt verdiskaping på mat fra arktisk landbruk* vist at det er interesse for å utarbeide en merkevare for arktiske landbruksprodukter. Det er nedsatt et styre som skal ta dette arbeidet videre og som nå jobber med Innovasjon Norge for å få på plass et prosjekt. Dette arbeidet vil også innlemmes i et større prosjekt om nordnorsk mat og reiseliv i regi av Innovasjon Norge.

Arktisk kvalitet

Etter satsingsperioden 2012-2014 har NIBIO utarbeidet en rapport om arktisk kvalitet ([NIBIO rapport 4/40, 2018](#)). Rapporten er i hovedsak finansiert med utrednings- og tilretteleggingsmidler fra fylkesmennene. Rapporten sammenstiller det som finnes av kunnskap om kvalitet i landbruksprodukter fra Nord-Norge og er viktig dokumentasjon for det videre arbeidet med økt verdiskaping på mat fra det arktiske landbruket.

Videre satsing

Det er i 2018 og 2019 tildelt ytterligere 2 millioner kroner per år til å videreføre satsingen på arktisk landbruk og i jordbruksavtalen for 2020 er det satt av ytterligere 4 millioner kroner. Midlene forvaltes av fylkesmennene i landsdelen i nær dialog med landbrukets næringsorganisasjoner.

Fra 2012-2014 ble det gjort ei bred satsing. Utlysningene var vide og det ga mulighet for alle med fylkesovergripende utviklingsprosjekter innenfor landbruket til å få tilskudd. I det videre er det valgt å bygge på det fundamentet som ble gjort i den første perioden, men å gå tyngre inn på noen få prosjekter som vil bidra til å synliggjøre det unike ved det arktiske landbruket.

I 2018 ble det utpekt følgende satsingsområder:

- Grasbasert produksjon
- Mat og reiseliv
- Tang og tare
- Potet, grønt og bær

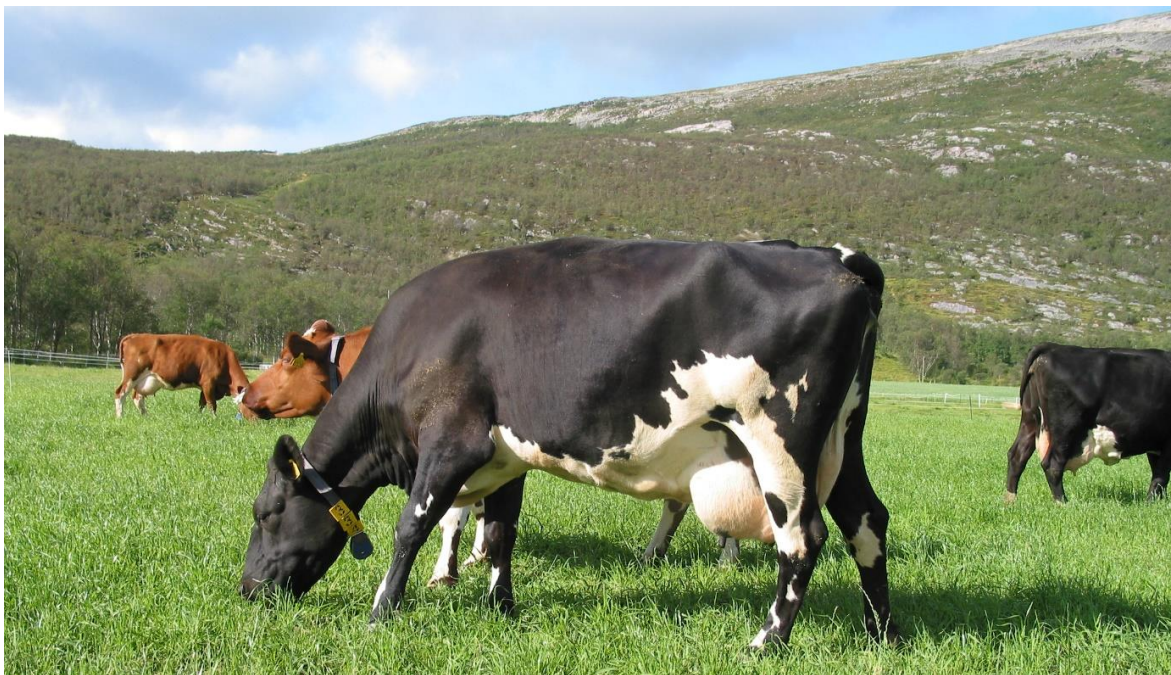
Det kom inn åtte søknader og det ble gitt støtte til fire av disse.

I 2019 ble følgende satsingsområder prioritert:

- Omsetning av potet, grønt og bær
- Beitebruk og beiteressurser
- Samhandlingsarenaer for det arktiske landbruket
- Mat og reiseliv

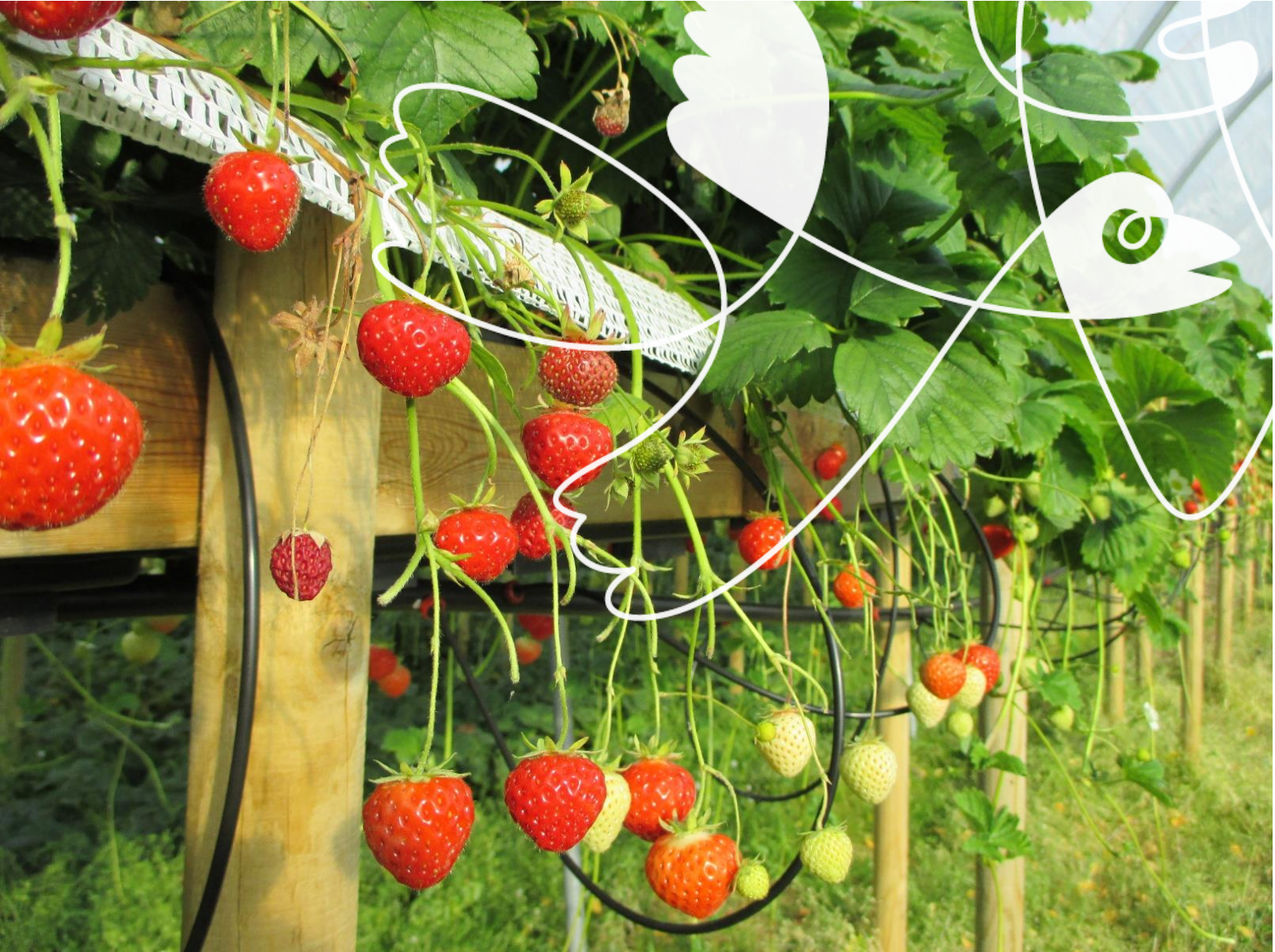
Denne gangen kom det inn syv søknader og det ble innvilget støtte til fem.

Arktisk landbruk har festet seg som et begrep for det nordnorske landbruket. Satsingen fra 2012-2014 bidro til å gi innhold til og skape oppmerksomhet om begrepet. Videre satsing bygger på det som er gjort og bidrar til å løfte de aktiviteter, produksjoner og arenaer som er bærebjelkene i det arktiske landbruket.

Bilde 11. Storfe på beite. Foto: Fylkesmannen i Finnmark

Nordnorsk planteproduksjon til fôr eller mat foregår under unike vekstforhold med kombinasjon av svært lange lyse dager og lave veksttemperaturer. Dette kan påvirke egenskaper som utseende, smak, konsistens og innholdsstoffer i produktene. Særegne og positive utslag defineres under begrepet Arktisk kvalitet i nordnorsk land- og naturbruk.

NIBIO RAPPORT 4/40/2018